

oddělení *Basidiomycota* stopkovýtrusné houby

karyogamie a meioza probíhá v **bazidii**

bazidiospory se tvoří na povrchu bazidií na **sterigmatech**

stélka – vláknité septované mycelium, přehrádky obvykle s póry, které jsou často kryty membránovou čepičkou (SPC – septal pore cap neboli **parentosom**), někdy perforovanou

někt. skupiny ale i kvasinkovité, případně střídání s vláknitou fází (**dimorfismus**)
jsou to **dikaryobionti** (hlavní část životního cyklu v dikaryofázi)

na základě převážně biochemických, ultrastrukturních a molekulárních znaků současnosti členěny na 3 pododdělení (+nejasné *Wallemiomycotina*):

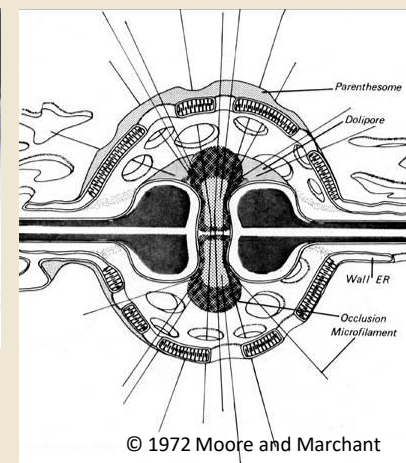
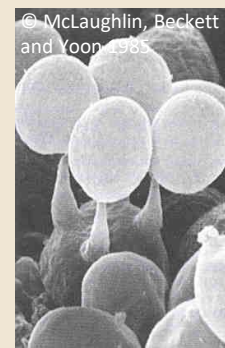
Pucciniomycotina

Ustilaginomycotina

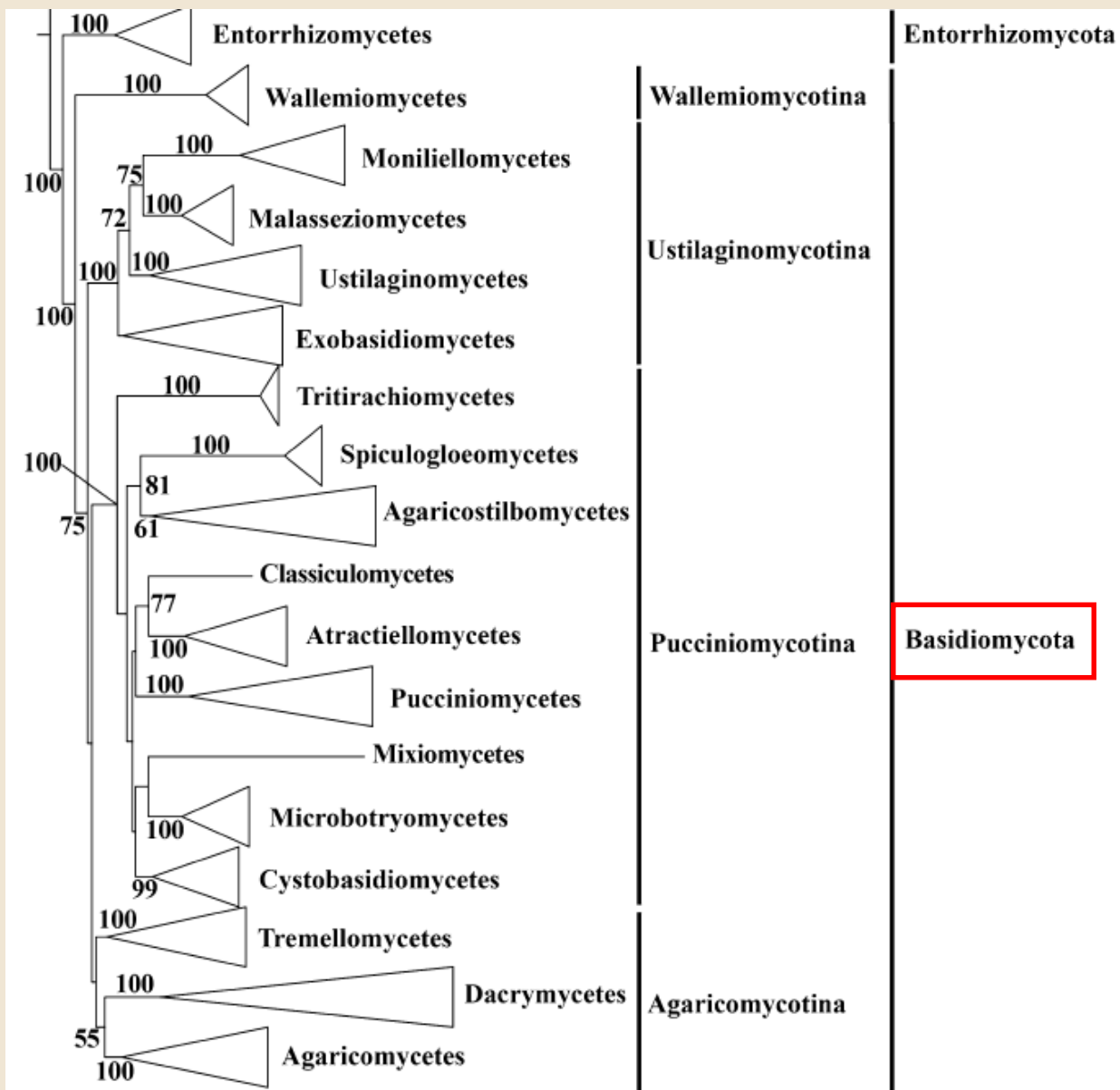
Agaricomycotina

první dvě a zčásti i třetí odpovídá původní skupině *Phragmobasidiomycetes*

oddělení *Basidiomycota*

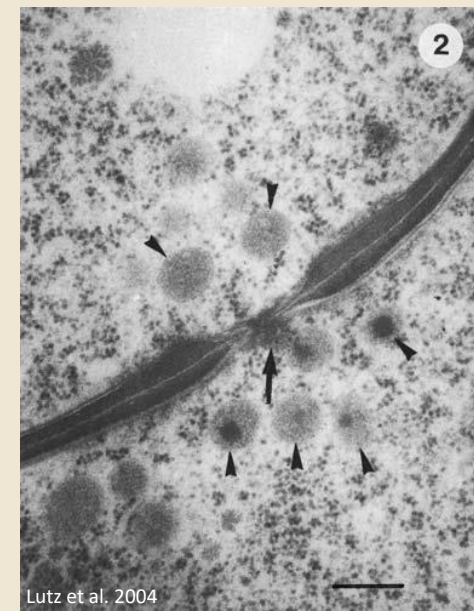
pododdělení *Pucciniomycotina* (270/8653)

v přepážkách hyf jednoduché póry (parentozomy chybí)

bazidie příčně septované

některé skupiny jsou kvasinkovité typy, jiné vláknité

pokud jsou plodnice vyvinuty, jsou nenápadné, často slizovité
převážně paraziti cévnatých rostlin (rzi)

třída *Pucciniomycetes*

řád *Pucciniales* (rzi; >5000)

obligátní specializovaní paraziti cévnatých rostlin, tvořící ložiska nepohlavních spor

Gymnosporangium sabinae (rez hrušňová)

řád *Helicobasidiales*

čeleď *Helicobasidiaceae* (ulitovcovité; 1/30)

Helicobasidium (ulitovec, plísník) – složitý a unikátní životní cyklus:

- haploidní infekční bazidiospory napadají rzi a šíří se konidiiemi (anam. r. *Tuberculina*)
- dikaryotická sterilní fáze (*Thanatophytum/Rhizoctonia crocorum*) působí fialovou hnilobu kořenů mnoha plodin, šíří se sklerocií
- teleomorfní plodnice korticioidní

© Hermine Lotz-Winter

Tuberculina sbrozzii

Helicobasidium purpureum (ulitovec nachový)

řád *Platyglloeales* (9/31)

paraziti mechů, kapradin i bylin

někt. snad saprotrofní

Platyglloea disciformis
(puchýřovka terčovitá)

© Lucie Zíbarová

Eocronartium muscicola
(mechovice)

řád *Septobasidiales* (6/200)

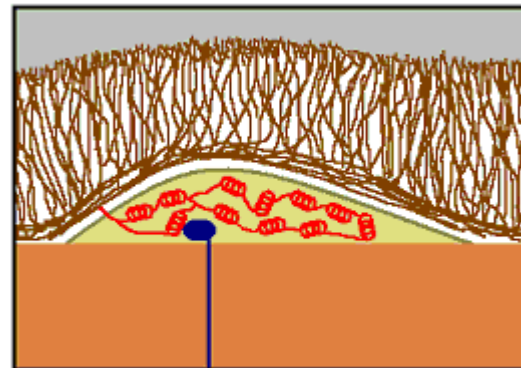
r. *Septobasidium* (přepážkovka) – soužití s červci (*Hemiptera*, *Coccoidea*)

mycelium proniká haustorii do těla červce, současně jej chrání před predátory a parazity, na povrchu tvorba hymenia

především tropy a subtropy

<http://fireflyforest.net/images/firefly/2007/February/Whiteflycypae-2.jpg>

<http://www.anbg.gov.au/fungi/images-misc/septobasidium.gif>

© Heino Lepp

třída *Atractiellomycetes*

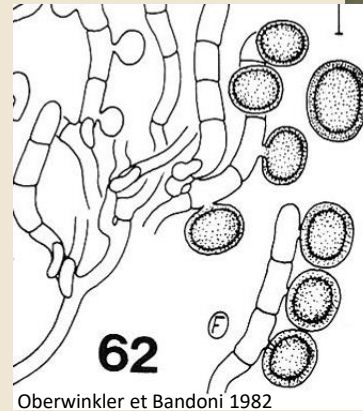
řád *Atractiellales* (10/58)

čeleď *Phleogenaceae* (prachovečnickovitě; 7/54)

Helicogloea lagerheimii

Phleogena faginea
(prachovečník bukový)

třída *Cystobasidiomycetes*

řád *Naohideales* (1/1)

Naohidea sebacea
(puchýřovka)

pododdělení *Ustilaginomycotina* (128/1805)

chybí parentozómy a plodnice

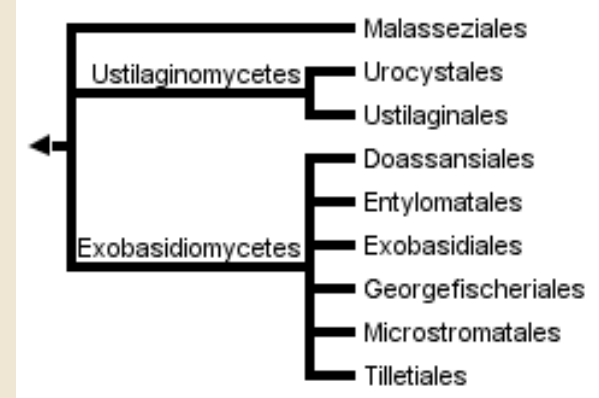
přítomna kvasinkovitá haploidní fáze

dikaryotické parazitické mycelium

obligátní paraziti rostlin

často nádory a znetvořeniny napadených orgánů

vyplněné teliosporami

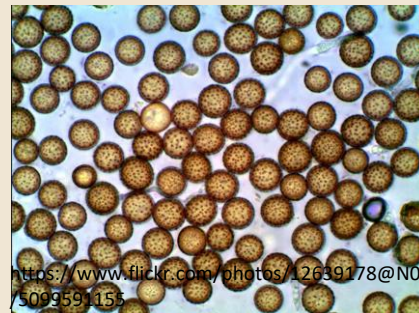

třída *Ustilaginomycetes*

fragmobazidie

septa s póry bez parentosomů

prašné sněti

Ustilago maydis
(prašná sněť kukuřičná)
„huitlacoche“

třída *Exobasidiomycetes*

holobazidie

septa s parentosomy

mazlavé sněti, plísky

Tilletiales

Exobasidiales (18/103)

Tilletia caries
(mazlavá sněť pšeničná)

© Frank Walther

Laurobasidium lauri
(plíska vavřínová)

© Lucie Zíbarová

Exobasidium rhododendri
(plíska pěnišníková)

pododdělení *Agaricomycotina* (1514/30800)

parentozomy vyvinuty, perforované či nikoliv

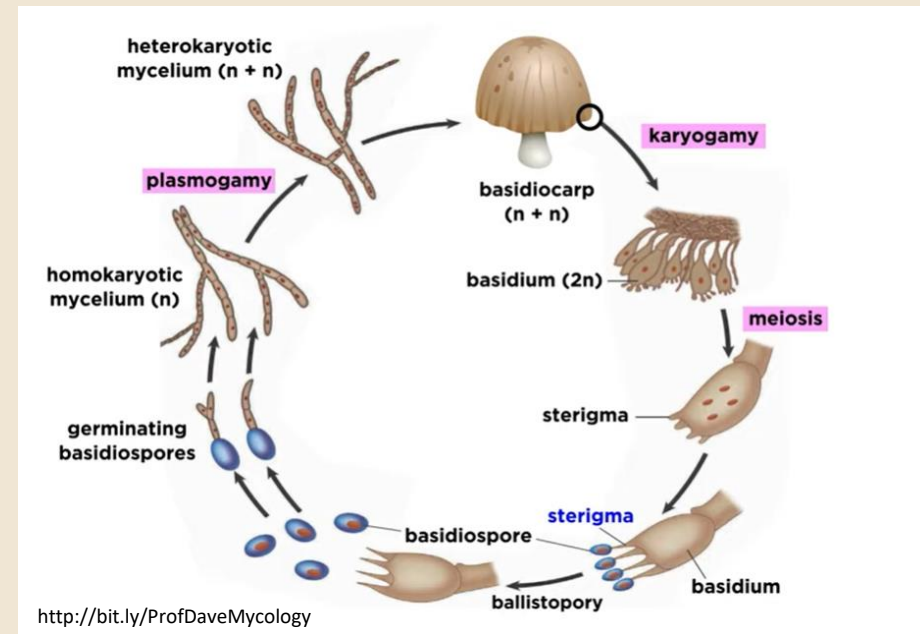
zpravidla tvoří plodnice, známy ale i kvasinkovité typy

další charakteristiky hl. molekulární

životní cyklus:

bazidiospora → haploidní primární mycelium (jednojaderné buňky) → somatogamie → dikaryotické sekundární mycelium → konjugované mitózy spojené s tvorbou přezek (zajišťují rovnoměrné rozdělení + a – jader do dceřinných buněk) → (plodnice; „terciární mycelium“) → bazidie → meióza → bazidiospora

! oproti vřeckatým houbám není tvorba plodnic není časově a prostorově vázána na somatogamii

pododd. Agaricomycotina

typy bazidií podle stavby:

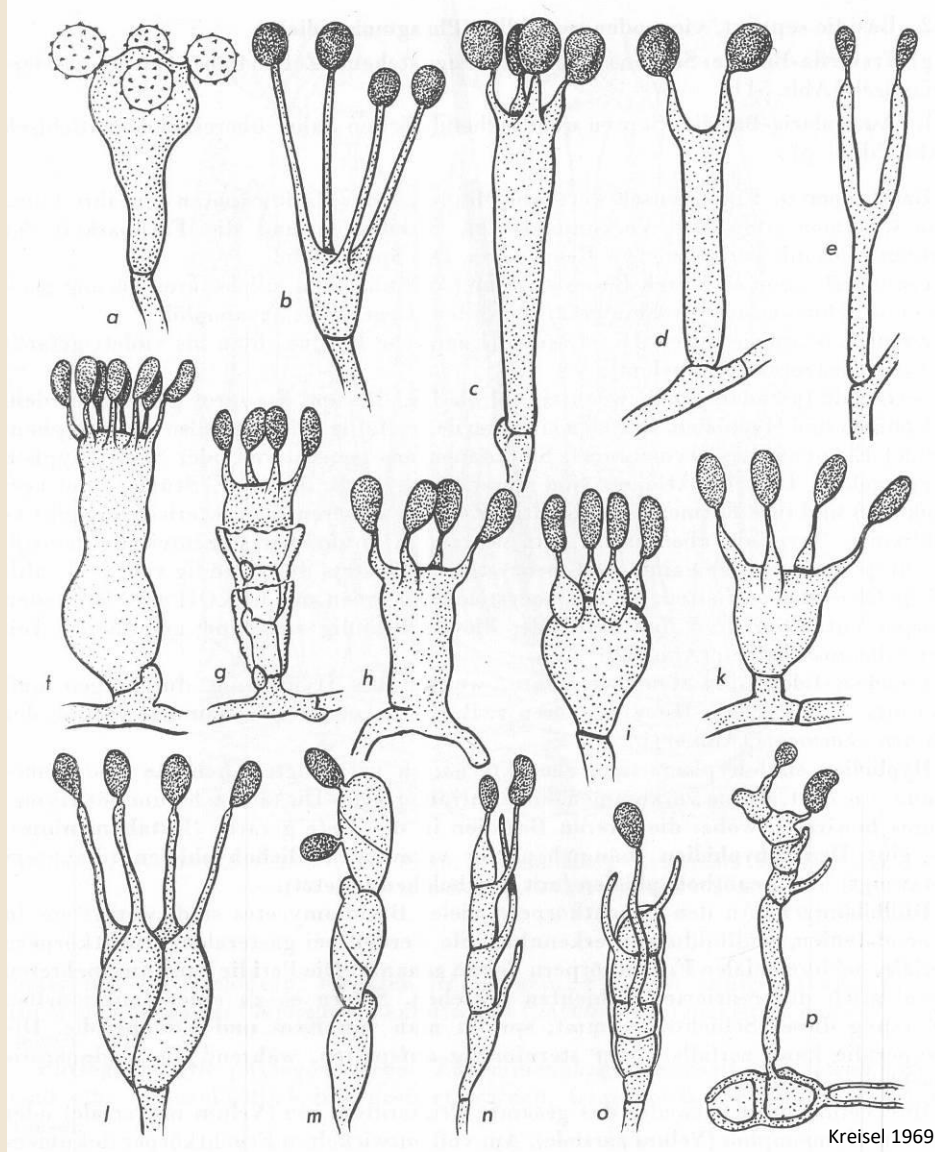
- holobazidie - jednobuněčná
- fragmobazidie - vícebuněčná (obvykle 4)

dělení podle postavení dělicího vřeténka :

- chlastická (vřeténko v příčné poloze, bazidie bývá rel. "tlustá")
- stichická (vřeténko v podélné poloze, bazidie obvykle štíhlá, protáhlá)

bazidie zpravidla tetrasporické, vzácněji bisporické (*Dacrymycetaceae*, *Clavulina*...) či s více než 4 výtrusy (*Sistotrema* aj.)

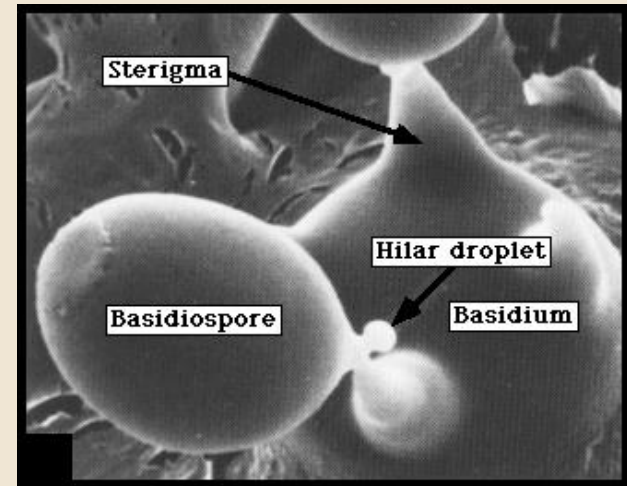
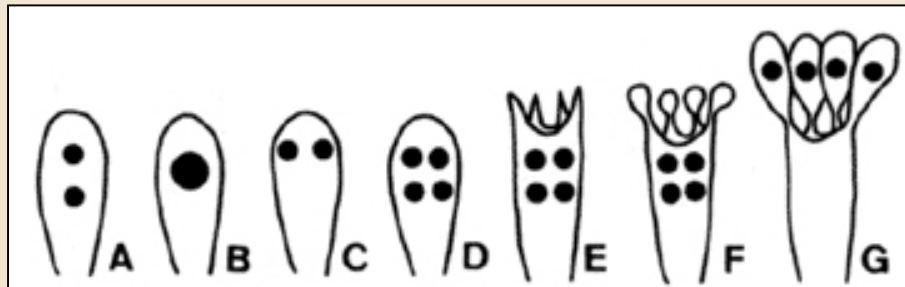
tvorba bazidií je (u makroskopických zástupců) nejčastěji soustředěna do omezené vrstvy - hymenia (rouška) - nebo se tvoří (u břichatek) uvnitř plodnice v teřichu (glebě)

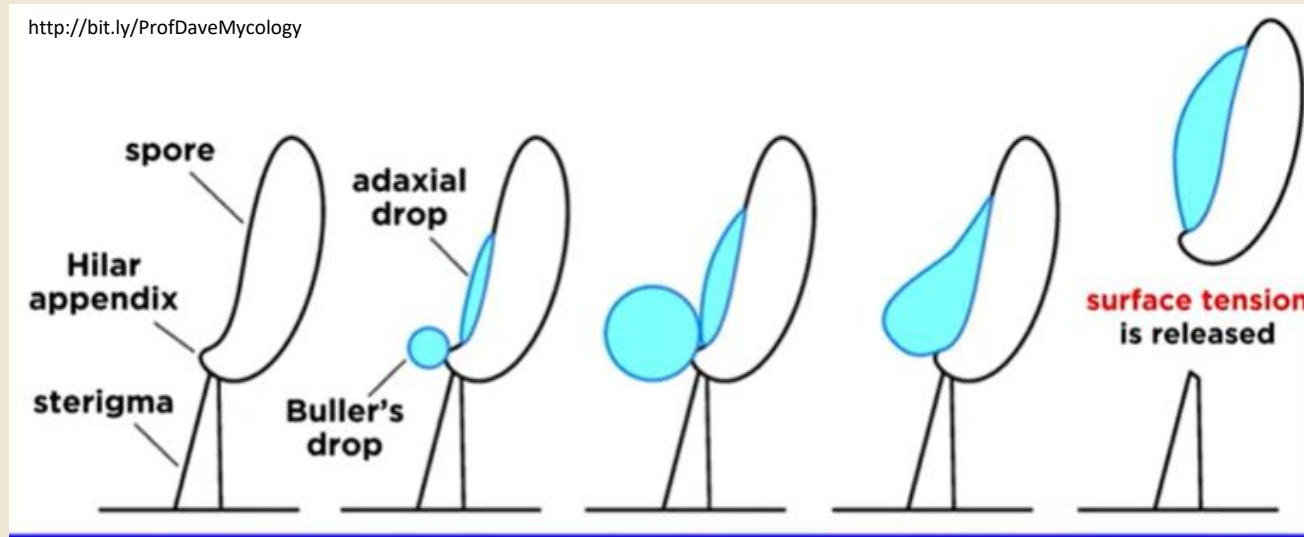

pododdělení *Agaricomycotina*

spory jsou vystřelovány pomocí kapičky na bázi spory – **balistospory**
u gasteroidních bazidií se spory uvolňují pasivně (zpravidla uvnitř
teřichu) – tzv. **statismospory**

<http://bit.ly/ProfDaveMycology>

pododdělení *Agaricomycotina*

hilum - místo, kde spora přirůstá na sterigma

klíční pór - ztenčenina buněčné stěny, kudy spora klíčí

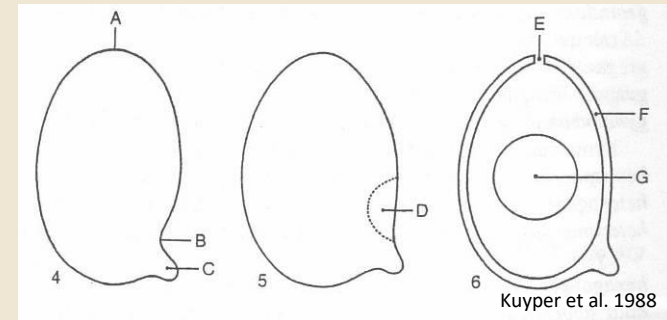
bazidiospory jsou téměř vždy jednobuněčné, obvykle jedno- či dvoujaderné

jsou různého tvaru (kulovité, elipsoidní, válcovité, alantoidní = uzenkovité, fazolovité apod.)

velikost obvykle 3-30 μm

na povrchu hladké či rozmanitě ornamentované (ostnitě, bradavčité, síťované...)

taxonomický význam má také reakce s jodem (amyloidní, dextrinoidní) a ultrastrukturní stavba stěny

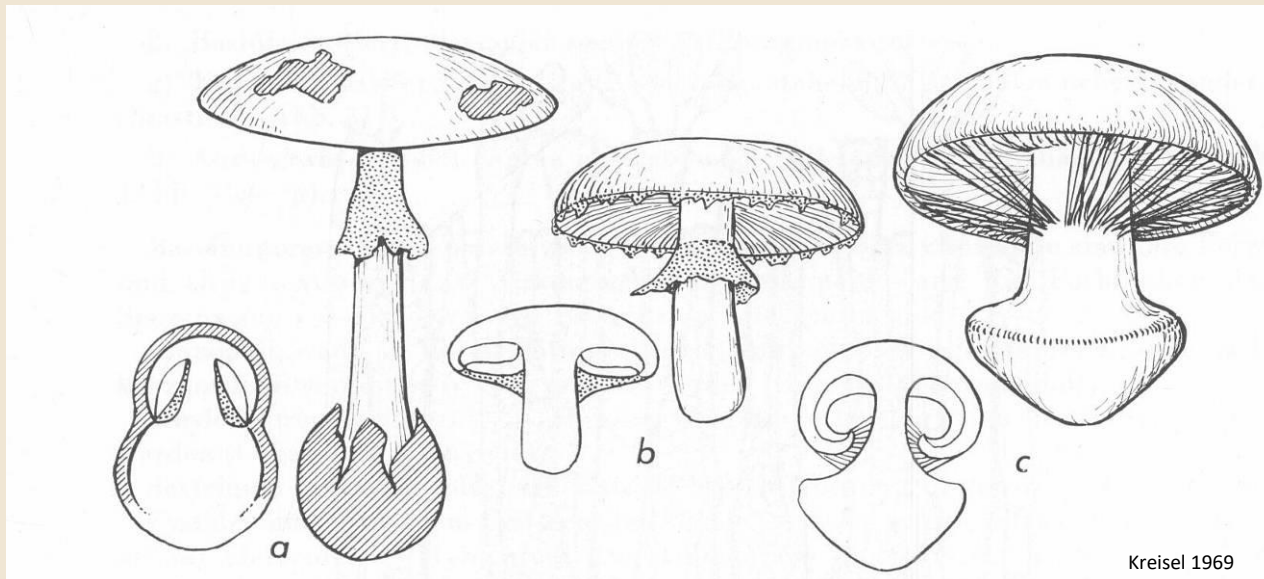
pododdělení *Agaricomycotina*

podle stavby plodnic a způsobu uvolňování spor rozlišujeme houby rouškaté a břichatky

1) houby rouškaté – bazidiospory se tvoří na povrchu plodnice v hymeniu, často na speciální části povrchu plodnice – **hymenoforu**

typy hymenoforu: bradavčitý, ostnitý, lištovitý, lupenitý, rourkovitý aj.

hymeniální plodnice jsou **gymnokarpní** - od počátku s odhaleným hymeniem - nebo **hemiangiokarpní** - dočasně uzavřené plachetkou (velum universale) či závojem (velum partiale)

zbytky vela na plodnici: pochva, prsten, strupy na klobouku...

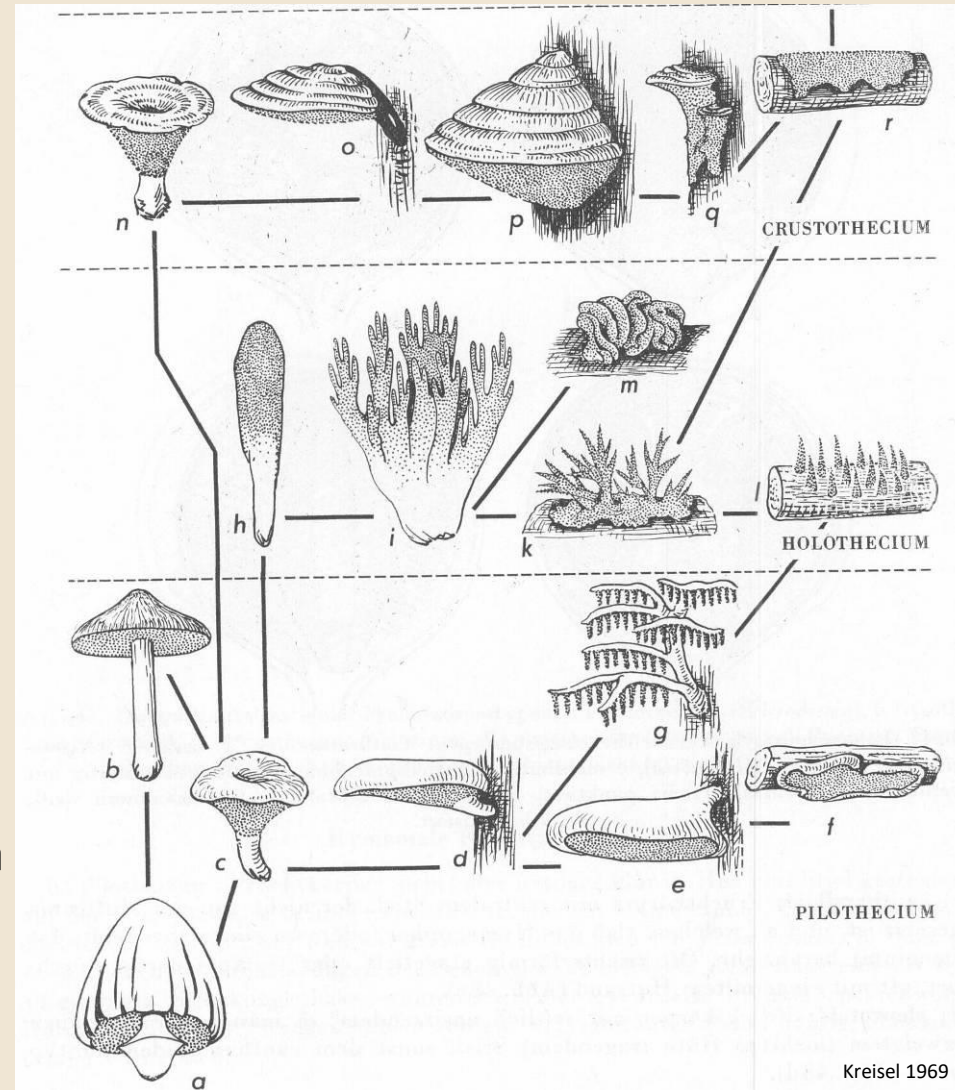
pododdělení *Agaricomycotina*

základní typy plodnic rouškatých hub:

krustothecium - plodnice s postupným vývojem (přirůstající), jedno- nebo častěji víceletá, může a nemusí být členěna na klobouk a třeň, hymenofor pokrývá většinou spodní část klobouku (hydneloidní, ganodermatiodní, fomitoidní, stereoidní, korticioidní aj.)

holothecium - jednoletá ±masitá plodnice, hymenium pokrývá celý povrch (klavarioidní, ramarioidní, tremelloidní, mukroneloidní aj.)

pilothecium - plodnice jednoletá, s jednorázovým vývojem, diferencovaná na klobouk a třeň, hymenofor pokrývá spodní část klobouku (agarikoidní, kantharelloidní, pleurotoidní, cyfeloidní, hericioidní aj.)

pododdělení *Agaricomycotina*

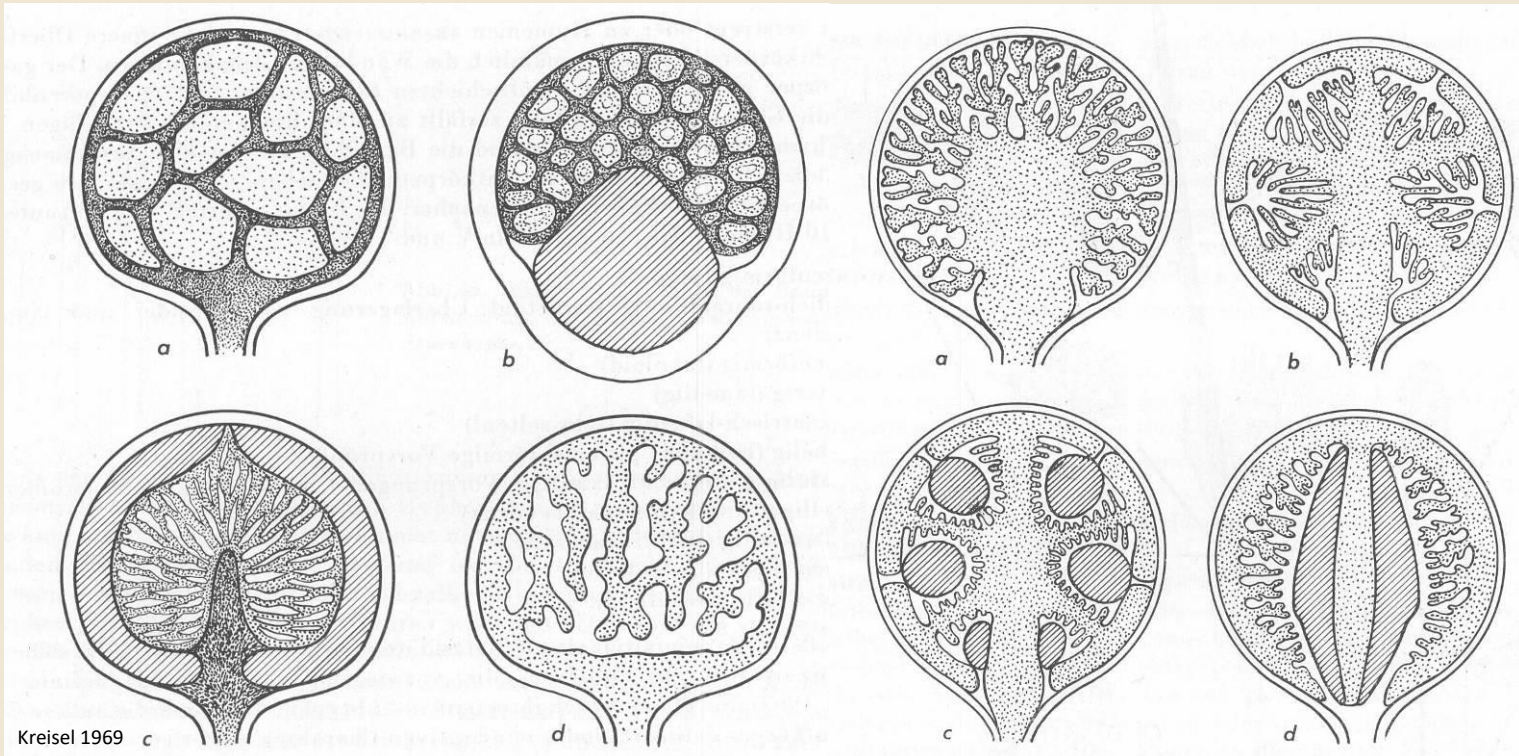
2) břichatky - povrch plodnice uzavírá jedno- či vícevrstevná okrovka (**peridie**), vnitřek plodnice pak tvoří teřich (**gleba**)

bazidie se tvoří na hymeniu, které pokrývá povrch jeho vnitřních prostor (komůrek)

uvnitř teřichu často také vlášení – **kapilicium**

spory roznášeny větrem, vodou, živočichy aj.

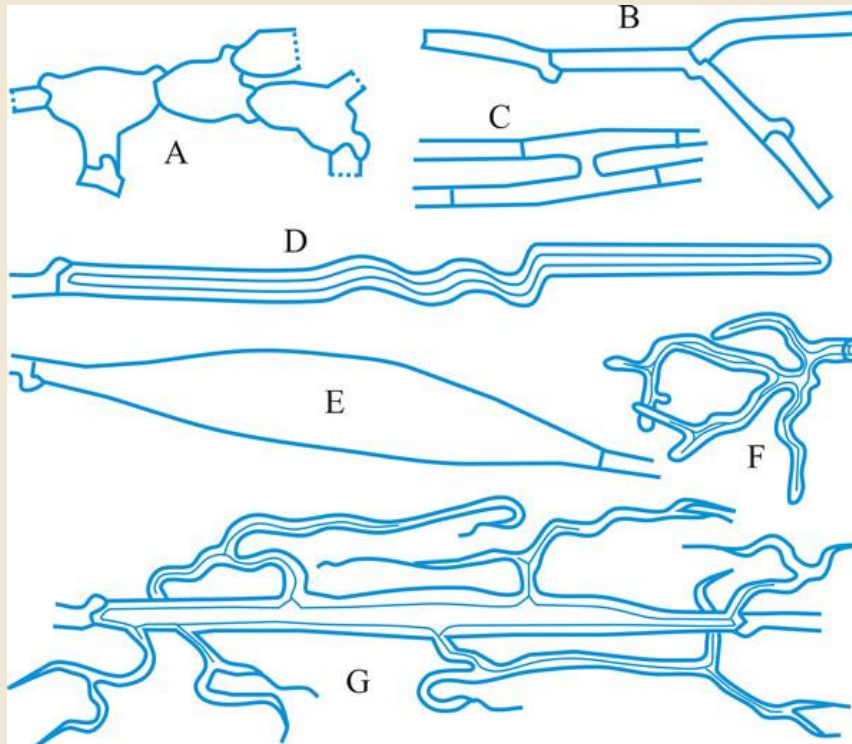
angiokarpní vývoj plodnice – uzavřená až do dozrání spor

pododdělení *Agaricomycotina*

typy hyf v pletivu plodnic stopkovýtusných hub:

- generativní - tenko- i tlustostěnné, větvené, přehrádkované, vždy přítomny (A–C)
- skeletové - rovné, málo větvené, tlustostěnné, úzké lumen, dlouhé úseky mezi septy (zdánlivě nepřehrádkované), vždy bez přezek (D)
- ligativní (vazbové, binding) - tlustostěnné a bez přehrádek, silně se větvící (propojují skeletové hyfy => zpevnění pletiva; F)

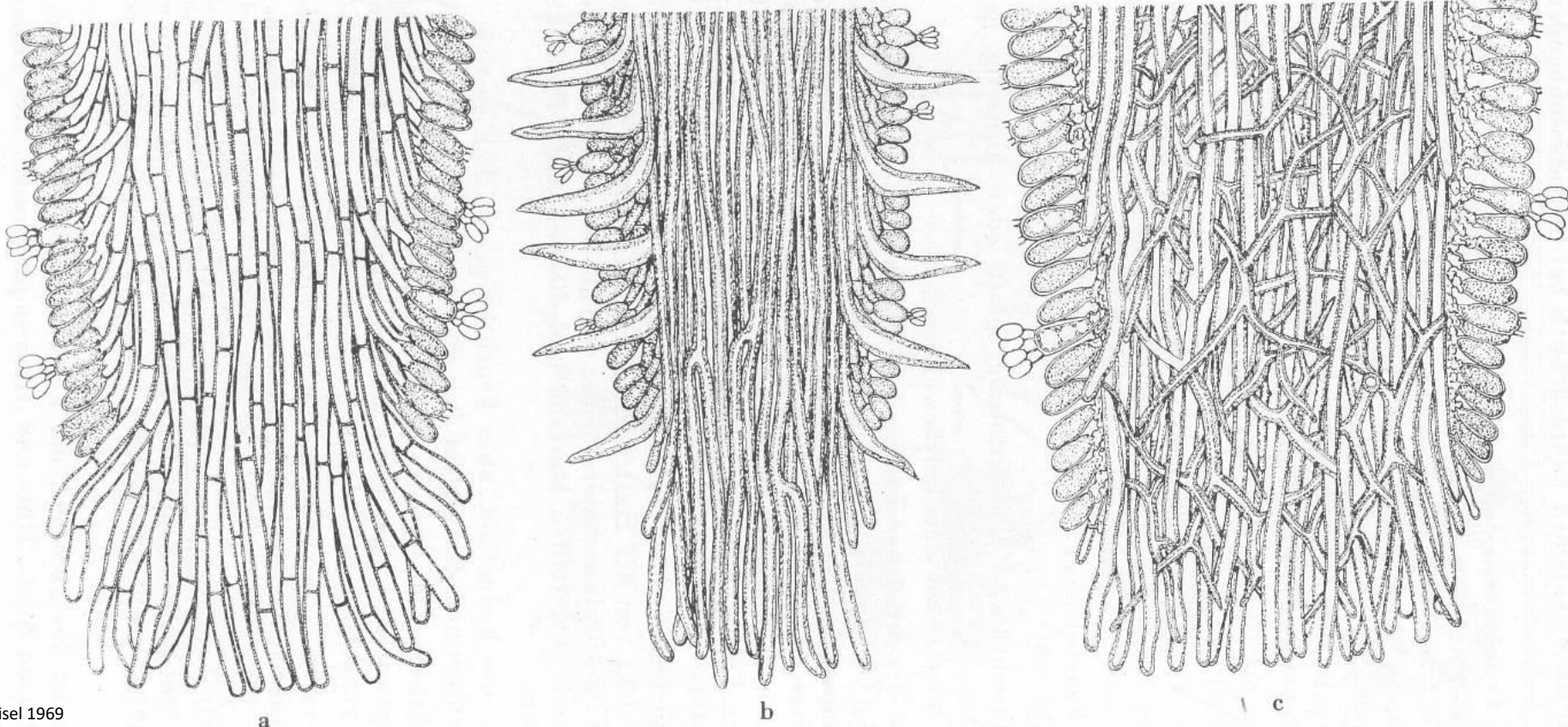

pododdělení *Agaricomycotina*

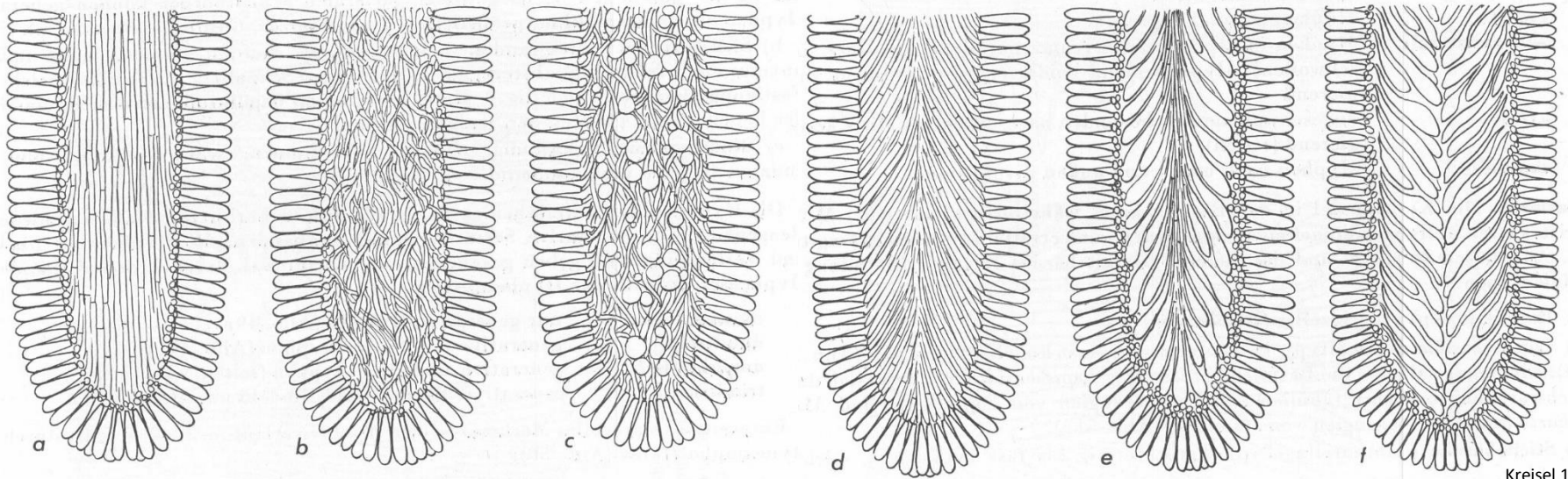
→ hyfové systémy:

- monomitický - jen generativní hyfy (a)
- dimitický - generativní a skeletové hyfy (b)
- amfimitický - generativní a ligativní hyfy (ojediněle)
- trimitický - všechny tři typy hyf (c)

pododdělení *Agaricomycotina*

Kreisel 1969

dužnina (trama) lupenů (resp. rourek) – obvykle rozlišovány čtyři základní typy podle uspořádání hyf:

- regulární (*Tricholoma*) - hyfy jdou $\pm$ souběžně od báze k ostří lupenu (a)
- irregulární (*Hygrophorus, Russula*) - hyfy nepravidelně propletené (b,c)
- bilaterální (*Paxillus, Amanita*) - hyfy vybíhající odstředivě šikmo dolů (d,e)
- inverzní (*Pluteus*) - hyfy vybíhají šikmo dolů do středu lupenu (f)

pododdělení *Agaricomycotina*

v roušku často i sterilní buňky - **cystidy** - s různou funkcí (exkrece, podpůrná, ??)

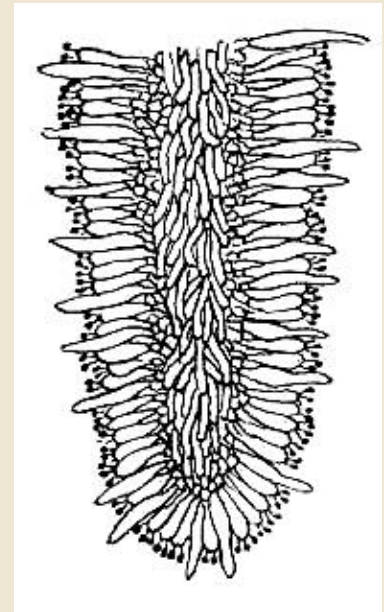
podle pozice na plodnici rozlišujeme:

- cheilocystidy na ostří lupenů či rourek
- pleurocystidy na jejich ploše
- existují i dermatocystidy na pokožce třeně (kaulocystidy) či klobouku (pileocystidy)

podle morfologie lze rozlišit:

- leptocystidy - hladké, tenkostěnné, bez inkrustací
- lamprocystidy (metuloidy) - tlustostěnné, na povrchu často inkrustované (*Hohenbuehelia*; obr.)
- chrysocystidy – se světlolomnou/žlutou vakuolou (*Pholiota*)
- gloeocystidy – světlolomné, heterogenní plazma (*Russulales*)

sety – dlouhé tenké tlustostěnné brvovité buňky, na konci zašpičatělé (*Hymenochaetales*, *Marasmius*)

http://botit.botany.wisc.edu/toms_fungi/images/hohcyst1.jpg

pododdělení *Agaricomycotina*

system a jeho změny:

východiskem klasifikace E.M.Friese (1874):

- dělení na dvě podtřídy - *Hymenomycetidae* s hymeniálními plodnicemi a *Gasteromycetidae* zahrnující břichatky
- systém hymeniálních hub založen primárně na typu plodnice a hymenoforu - *Agaricaceae*, *Polyporaceae*, *Hydnaceae* aj.

později některé anatomické znaky naznačily blízkost skupin doposud nepovažovaných za příbuzné (stále však ± v rámci tradičního pojetí)

členění dle typu bazidií:

- *Phragmobasidiomycetes* - fragmobazidie
- *Holobasidiomycetes* - holobazidie

pokročilejší dělení podle přítomnosti/absence kvasinkovitých stadií a sekundárních spor, plodnic a stavby septálního póru

pododdělení *Agaricomycotina*

Váňa (1996):

tř. *Heterobasidiomycetes*

tř. *Homobasidiomycetes*

podtřída *Hymenomycetidae*

řád: *Aphylophorales*

řád *Cantharellales*

řád *Polyporales*

řád *Russulales*

řád *Hymenochaetales*

řád *Boletales*

řád *Agaricales*

řád *Hymenogastrales*

řád *Thelephorales*

podtřída *Gasteromycetidae*

řád *Lycoperdales*

řád *Geastrales*

řád *Sclerodermatales*

řád *Melanogastrales*

řád *Gastrosporales*

řád *Gautieriales*

řád *Tulostomatales*

řád *Nidulariales*

řád *Phallales*

pododdělení

Agaricomycotina

revoluční práce Hibbett et al. (1997):
„plošné“ použití molekulárních metod
definitivně vyvrátilo kořeny starého
systému

osm kladů homobazidiomycetů,
posléze hodnocených jako řády

Polyporales

Agaricales

Boletales

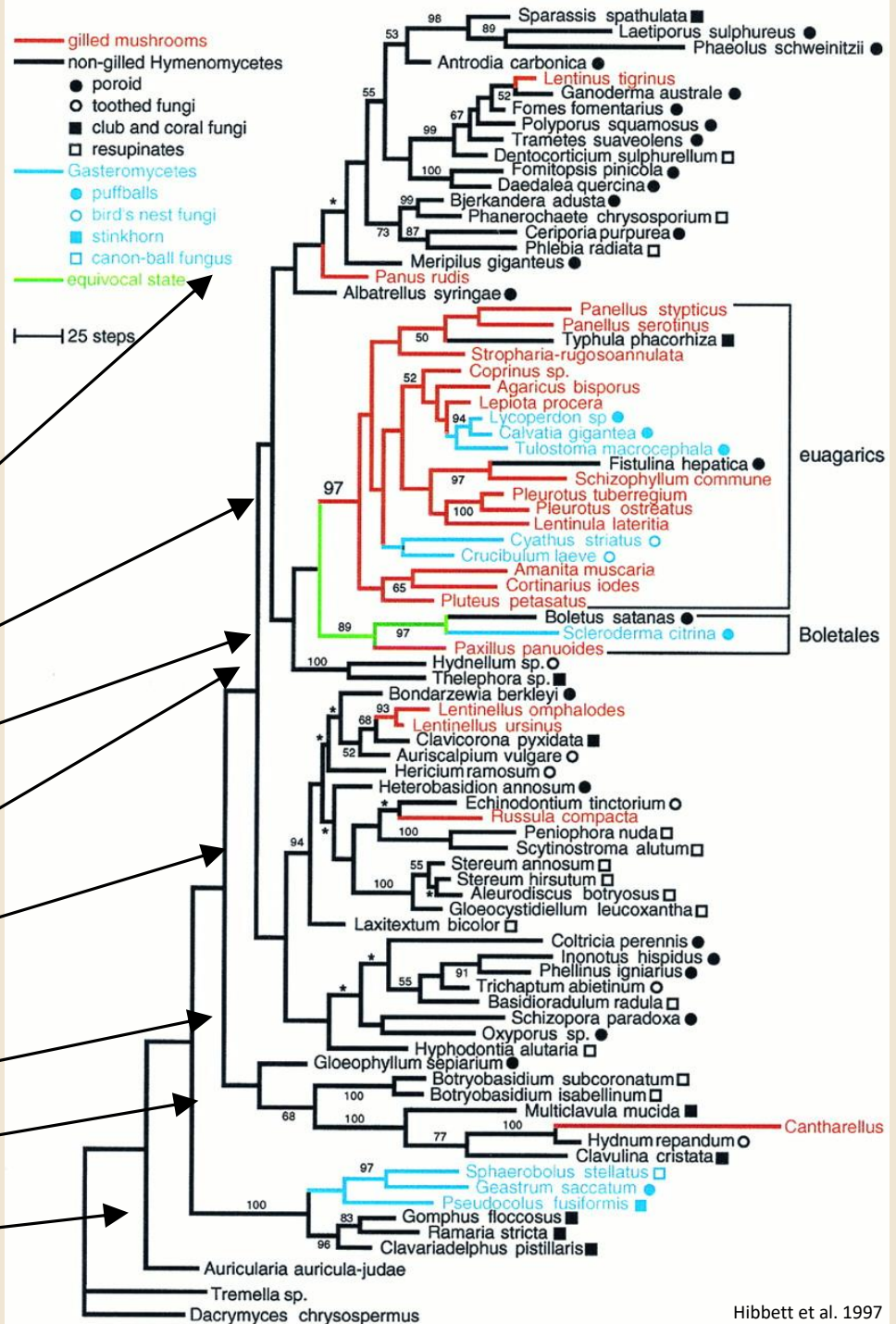
Thelephorales

Russulales

Hymenochaetales

Cantharellales

Phallales

pododdělení *Agaricomycotina*

Kirk et al. (2001):

Cantharellales

Phallales

Hymenochaetales

Thelephorales

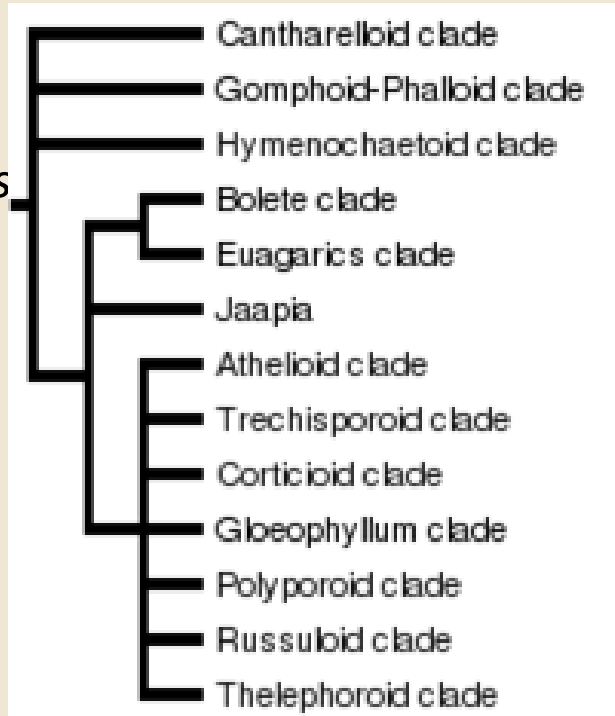
Polyporales

Russulales

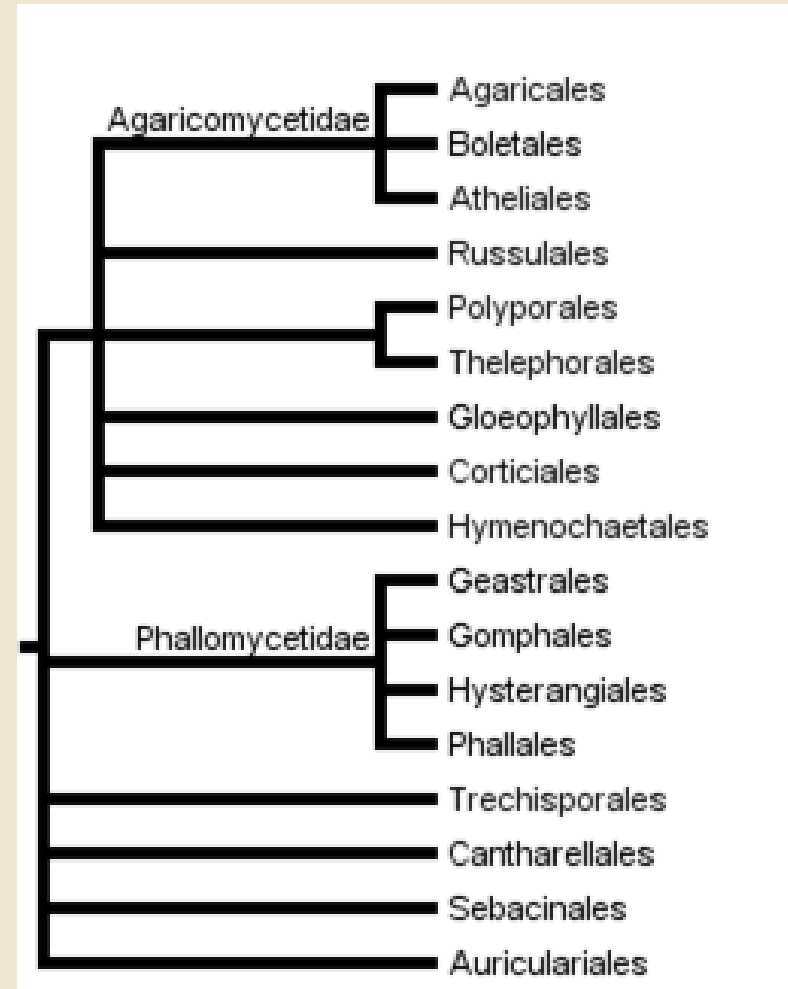
Boletales

Agaricales

Tree of life (2003):

Tree of life (2007):

+ Bartheletiomycetes?

pododdělení *Agaricomycotina*

většina základních typů plodnic se vyvinula nezávisle v různých kladech:

	Eugarics Clade	Bolete Clade	Russuloid Clade	Thelephoroid Clade	Polyporoid Clade	Hymenochaetoid Clade	Cantharelloid Clade	Gomphoid - Phalloid Clade
Gills	Agaricus Amanita Clitocybe Cortinarius Stropharia Tricholoma	Chroogomphus Gomphidius Paxillus Phylloporus Tapinella	Lactarius Lentinellus Russula	Horakia Lenzites	Lentinus Lenzites Panus	Rickenella	Cantharellus	Gloeocantharellus
Pores	Dictyopanus Fistulina Favolaschia Poromyces	Boletus Gyrodon Leccinum Strobilomyces Suillus Tylopilus	Albatrellus Bondarzewia Heterobasidion	Boletopsis	Fomitopsis Ganoderma Laetiporus Phaeolus Polyporus Tyromyces	Coltricia Inonotus Phellinus	Sistotrema	
Teeth	Deflexula	Hydnum Sistotrema	Auriscalpium Heridium	Bankera Hydnellum Phellodon Sarcodon	Climacodon Irpex	Hydnochaete	Hydnum Sistotrema	Beenakia
Coralloid	Clavaria Macrotyphula Physalacia	Clavulinopsis	Clavicornia	Scytinopogon	Sparassis	Alloclavaria Clavariachaete	Clavulina Multiclavula	Ramaria Clavariadelphus
Chanterelloid	Cantharellula	Hygrophoropsis		Polyozellus	Faerberia	Cotylidia	Craterellus	Gomphus
Parchment Crust	Chondrostereum	Coniophora Serpula	Stereum	Thelephora Tomentella	Phlebia Pulcherrimum	Hymenochaete	Botryobasidium Sistotrema Tulasnella	Kavinia
Gasteroid Secotioid	Bovista Calvatia Crucibulum Cyathus Lycoperdon Nivatogastrium	Astraeus Calostoma Melanogaster Pisolithus Rhizopogon Scleroderma	Arcangeliella Gymnomyces Macowanites Zelleromyces					Gautieria Geastrum Hysterangium Mutinus Phallus Sphaerobolus

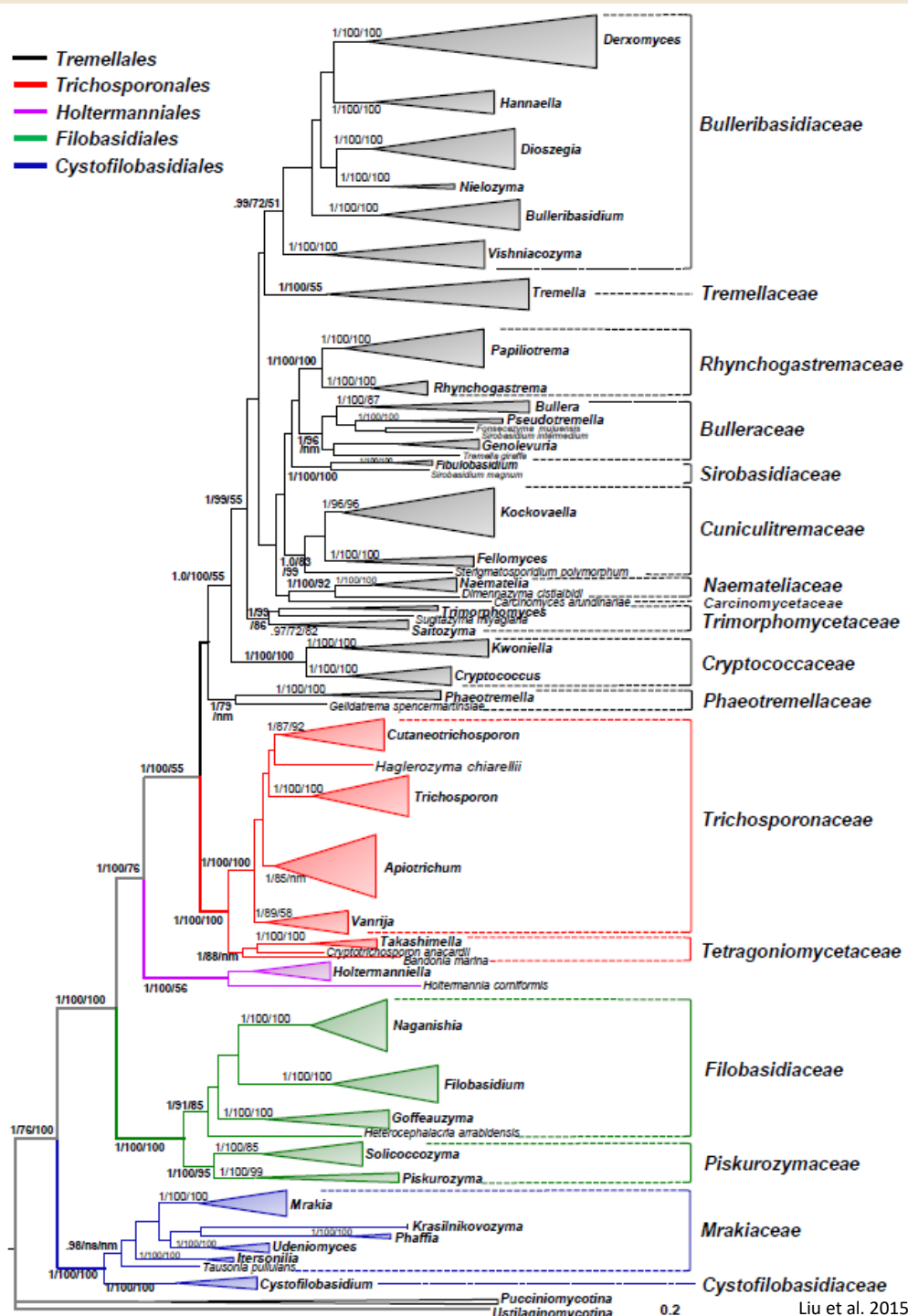
třída *Tremellomycetes*

dolipóry s měchýřkovitými
neperforovanými parentozomy
řada kvasinkovitých skupin
promísených s dimorfickými
u vláknitých typů častá tvorba
konidií

řád *Trichosporonales*

Tetragoniomyces uliginosus

řád *Tremellales* (rosolovkotvaré; 39/336)

kvasinkovité typy, ale i plodnice s rosolovitou konzistencí, laločnaté (někdy jen povlaky na hymeniu hostitele)

bazidie příčně rozdělená (chiastická) s dlouhými sterigmaty

mykoparazité – na myceliu či plodnicích různých dřevních hub, příp. patogeni živočichů

Christiansenia mycetophila
(rosolovka houbomilná)

Tremella mesenterica (rosolovka mozkovitá)

řád *Tremellales*

Phaeotremella mycetophiloides (rosolovka cizopasná)

Phaeotremella frondosa (rosolovka „listovitá“)

Tremella fuciformis

Naematelia encephala
(rosolovka průsvitná)

trída *Dacrymycetes*

ř. *Dacrymycetales* (kropilkotvaré; 11/140)

čeledi *Dacrymycetaceae* (kropilkovitě), *Cerinomycetaceae*

plodnice rosolovité až slizovité, oranžově zbarvené
(β -karoten)

bisporické vidlicovité chiastické holobazidie
s dlouhými prosterigmaty

parentozomy neperforované

spory často vícebuněčné, pučící, také tvoří konidie

dřevní saprotrofové; hnědé tlení

Calocera viscosa
(krásnorůžek lepkavý)

Dacrymyces stillatus
(kropilka rosolovitá)

třída *Dacrymycetes*

Guepiniopsis buccina
(pohárovníček zkroucený)

ř. *Unilacrymales* (1/2)
Unilacryma unispora

třída *Agaricomycetes*

životní strategie zástupců:

	ECM	Orchid	Endophyte	Mycoparasite	Insect symbionts	Lichenized	Lichenicolous	Bryophilous	Plant pathogens	Nematode-trappers
Agaricales	<i>Laccaria</i>	<i>Armillaria</i>	<i>Coprinellus</i>	<i>Asterophora</i>	<i>Termitomyces</i>	<i>Dictyonema</i>		<i>Tephroclype</i>	<i>Armillaria</i>	<i>Pleurotus</i>
Boletales	<i>Paxillus</i>			<i>Pseudoboletus</i>			<i>Leucogyrophana</i>			
Amylocorticiales	<i>Podoserpula?</i>								<i>Athelia rolfsii</i>	
Atheliales	<i>Piloderma</i>		<i>Athelia</i>		<i>Fibulorhizoctonia</i>		<i>Atheliaarachnoidea</i>		<i>Athelia</i>	
Lepidostromatales						<i>Lepidostroma</i>				
Polyporales		<i>Microporus</i>	<i>Phlebia</i>	<i>Lenzites?</i>	<i>Cerrena</i>					
Russulales	<i>Russula</i>		<i>Peniophora</i>		<i>Entomocorticium</i>				<i>Heterobasidion</i>	
Thelephorales	<i>Tomentella</i>									
Gloeophyllales										
Jaapiales										
Corticiales						<i>Marchandiomphalina</i>	<i>Marchandiomyces</i>		<i>Erythricium</i>	
Hymenochaetales	<i>Coltricia</i>	<i>Phellinus</i>	<i>Rigidoporus</i>			<i>Resinicium?</i>		<i>Rickenella</i>	<i>Fomitiporia</i>	<i>Peniophorella</i>
Trechisporales	<i>Trechispora?</i>								" <i>Trechispora alnicola</i> "	
Hysterangiales	<i>Hysterangium</i>									
Gomphales	<i>Ramaria</i>									
Phallales	<i>Protuberata?</i>									
Geastrales	<i>Geastrum?</i>									
Auriculariales			<i>Elmerina</i>							
Sebacinales	<i>Sebacina</i>		<i>Piriiformospora</i>							
Cantharellales	<i>Cantharellus</i>	<i>Tulasnella</i>	<i>Sistotrema</i>			<i>Multiclavula</i>	<i>Burgella</i>		<i>Rhizoctonia</i>	

řád *Auriculariales* (boltcovitkotvaré; 46/250)

parentosom neperforovaný, přezky přítomny

fragmobasidie, bazidiospory (obv. velké, alantoidní) mohou tvořit konidie (sekundární spory)

plodnice větš. rosolovité či chrupavčité konzistence, častá kryptobióza

lignikolní, převážně saprotrofní druhy (bílé tlení)

čeleď *Auriculariaceae* (boltcovitkovité; 12/150)

stichická či chiastická fragmobazidie

Auricularia mesenterica (boltcovitka mozkovitá)

A. (Hirneola) auricula-judae
(ucho Jidášovo)

řád *Auriculariales*

Exidia nigricans (černorosol bukový)

Heteroradulum kmetii

Exidiopsis effusa (černorosol rozlitý)

řád *Auriculariales*

nejasná pozice v rámci řádu

Tremiscus helvelloides
(rosolovec červený)

Pseudohydnum gelatinosum
(rosolozub huspenitý)

Aporpium canescens (pórovka šedá)

řád *Sebacinales* (pokrytkotvaré; 9/45)

nedávno vylišená skupina (2004); skrytá hyperdiverzita

plodnice chybí nebo jednoduché (rosolovité, želatinózní až kožovité), obvykle rozlité

dolipory s imperforátními parentozomy, přezky chybí, někt. dimitické

bazidie podélně septované, bazidiospory tvoří sekundární spory

velmi často vstupují do mykorhiz (různé typy – orchideoidní, erikoidní, ektomykoriza...), také endofyti a saprotrofní; patogeni?

Sebacina incrustans (pokrytka nažloutlá)

Craterocolla cerasi (kráteroterčka třešňová)

řád Tremellodendropsidales (plošnatkotvaré; 1/8)

ramarioidní větvená tuhá holothecia vyrůstající z podzemní hlízky

bazidie částečně septované, přezky přítomny

velké elipsoidní spory

trofismus ?

Tremelodendropsis tuberosa (plošnatka hlízovitá)

